

LISA FERM

Sociologins framtid och blick

En intervju med juniora sociologer

I DENNA INTERVJU möter vi sex juniora sociologer som tillsammans reflekterar kring sociologiämnets roll i samhället, identiteten som sociolog och sociologins framtid. Intervjun genomfördes i juni 2023.

Lisa Ferm: Vi inleder med en kort presentationsrunda.

Mattis Karlsson: Jag är lektor vid avdelningen för socialt arbete, Linköpings universitet, men jag har aldrig pluggat eller jobbat inom det ämnet. Här undervisar jag i sociologi framför allt och vetenskaplig metod och teori. Jag disputerade på en avhandling förra året som heter *From fossil to fact* om en av Svante Pääbos upptäckter som fått Nobelpriset här nu i höstas, Denisovamänniskan, en förhistorisk typ av människa som upptäcktes 2010. Det är väl den typen av frågor som jag är intresserad av, kunskapsprocesser och vetenskapliggörandet, så en ganska Latour-tung avhandling.

Emanuel Wittberg: Jag är postdoktor vid Institutet för analytisk sociologi och jag skrev också min avhandling här vid Institutet för analytisk sociologi vid Linköpings universitet. Min avhandling handlar om korruptionsrisker i mogna demokratier och jag är för närvarande involverad i ett projekt som handlar om att studera hur sociala nätverk påverkar benägenheten att vaccinera sig mot covid-19. Jag håller mest på med kvantitativ forskning och är generellt intresserad av hur sociala nätverk och social påverkan leder till olika utfall i samhället.

Josefin Persdotter: Jag är forskare på avdelningen Teknikens ekonomi och organisation på Chalmers tekniska högskola. Där jobbar jag med HPV-vaccins-implementeringsforskning och utvärderar jämställdhets-, likabehandlings- och mångfaldsarbetet på Chalmers grundutbildning. Min avhandling som jag försvarade förra året handlar om menstruationssmuts och vardagliga menstruationsteknologier och menstruationspraktiker och dem begripliggjorde jag med Mary Douglas och multipla ontologier-tänk från STS (Science and Technology Studies).

Jon Sunnerfjell: Jag jobbar nu som lektor i sociologi på Högskolan i Halmstad och är ganska nydisputerad. Jag disputerade i mars på en avhandling som heter *Un-learning*

to labour, så jag lekte lite med Paul Willis *Learning to labour* där och undersökte etnografiskt hur en bruksort i Sverige arbetade med att slipa bort det man förstod som en bruksmentalitet. Jag är intresserad av arbetslivsfrågor och klass och ganska klassisk sociologi.

Johanna Köpsén: Jag precis som Mattis har aldrig studerat det ämne som jag är lektor i. Jag är lektor i sociologi vid Linköpings universitet. Förresten, jag studerade en termin sociologi för tjugo år sen, så det stämmer inte riktigt att jag aldrig har studerat ämnet. Men jag läste en tvärvetenskaplig utbildning i samhälls- och kulturanalys och fokuserade ganska mycket på sociologiska frågor i den utbildningen. Det var en väldigt öppen och bred utbildning och vi fick göra vad vi ville. Min doktorstitel är i pedagogik med inriktning mot vuxnas lärande, och rent krasst kan man väl säga att i den miljö jag kommer ifrån håller vi på väldigt mycket med utbildningssociologi och min avhandling handlade även om det. Perspektiv på vuxnas lärande handlar väldigt mycket just om utbildningens plats i samhället och människors möjligheter via den, vilket gör att vi är ett gäng sociologer som också kommer från den miljön. Nu är jag som sagt lektor i sociologi och undervisar främst i beteendevetenskaplig grundkurs, men är också mycket engagerad i vårt yrkesläroprogram här. Det är också den typen av forskning som jag håller på med, forskning om yrkesutbildning ur ett utbildningssociologiskt perspektiv.

Isa Norvell Gustavsson: Jag har egentligen min bakgrund inom folkhälsovetenskap men har alltid haft ett intresse för sociologiska frågor. Jag disputerade vid Linköpings universitet förra året med en avhandling som berör sociala normer i arbetslivet med fokus på just arbetsnormer och hur de påverkar personers upplevelser och deras identitet. Och just nu är jag på Umeå universitet och gör en postdoc vid Institutionen för epidemiologi och global hälsa. Framför allt så jobbar vi nu med en utvärdering av olika kommunala strategier för att stötta ungdomar som varken jobbar eller studerar.

Lisa: Om ni tänker tillbaka på när ni började välja studiebanan eller yrkesbanan, eller när ni nu kom in på sociologin. Kan ni dra er till minnes vad det var som gjorde att ni lockades till just sociologiämnet eller sociologiska frågor?

Emanuel: Jag har egentligen min bakgrund inom nationalekonomi, så inte heller jag är någon renodlad sociolog. Men jag har i alla fall gått en forskarutbildning inom analytisk sociologi. Så ja, på så vis har jag väl blivit mer och mer sociolog för varje år. Jag håller på mycket med kvantitativ forskning, så till skillnad från er kanske jag inte alltid fokuserar så mycket på varför individen formas på ett visst sätt, varför den har vissa värderingar eller preferenser, men däremot på att individen som har vissa preferenser och finns i ett visst sammanhang påverkas av samhället. Jag uppskattar att sociologin och inte minst den analytiska sociologin som jag ägnar mig åt har ett väldigt flexibelt analytiskt ramverk där man kan ta hänsyn till både egenskaper hos individen och sociala strukturer. Det är egentligen ganska fritt spelfält att ta in de aspekter som är

relevanta i ett givet sammanhang. Ofta kan det ju vara sociala aspekter som är relevanta i sammanhang som kanske inte känns traditionellt sociologiska heller. Det är ofta där jag halkar in, men då är ju fortfarande så att om man jämför med en del andra ämnen, så finns det väldigt många aspekter man kan ta in för att förstå interaktionen mellan individer, social påverkan, sociala normer och andra institutioner i samhället. Och ja, jag uppskattar den komplexiteten.

Josefin: Jag tror att jag blev intresserad av sociologi på gymnasiet, något embryo till sociologi på en kurs som jag gick då. Sociologi var sedan det första jag läste på universitetet. Jag var absolut intresserad, men det var först när jag kom ut i arbetslivet som Europavetare, som jag tog min master i, som jag förstod att jag saknade just det sociologiska så mycket. Det fanns inte utrymme för att tänka på helheten och att låta alla olika perspektiv vara med samtidigt. Under de tre år jag arbetade i det internationella förvaltningsbiståndet så blev önskan att komma tillbaka till sociologin starkare för varje dag, just utifrån det som du beskriver, Emanuel.

Mattis: För mig var det nog så att det fanns ett politiskt intresse först, ett samhällsintresse och att jag var politiskt aktiv och ville veta mer och kände att jag behövde ha mera kött på benen och lära mig mer för att också kunna förstå. Och om sociologin är sprungen ur ambitionen att vetenskapliggöra den sociala världen, så var det väl verkligen den biten som jag drogs till, att vilja vetenskapliggöra och förstå precis den värld som jag också var så intresserad av att förändra. Men då var det väl inte nödvändigtvis så att det bara var sociologin jag sneglade mot först, men sociologin har ju en hel mängd väldigt tacksamma teorier som förklarar så mycket utanför det empiriska intresset. De stora strukturerna och allomfattande teorierna drogs jag mycket till under studietiden och har väl liksom hängt kvar lite grann i det intresset fortfarande.

Isa: För min del handlar det väldigt mycket om att, ja, vad ska man säga, att jag upplevde vissa brister inom just folkhälsoperspektivet i många frågor, och det tenderar ofta att vara väldigt mycket fokus på interventioner och implementeringar. Det blir väldigt individualiserat och läggs mycket ansvar på just individen. Jag kände att jag inte hittade de förklaringar jag sökte inom folkhälsovetenskapen och sökte mig helt enkelt vidare och var väl främst intresserad av strukturens påverkan och individers handlingsutrymme. Ja, så det behövdes något mer och där väcktes väl intresset.

Johanna: Så som Mattis beskriver sin ingång skulle väl också jag beskriva min. En politisk blick på samhället med en idé om att underbygga den med perspektiv och ja, breddad förståelse, men kanske framför allt breddad möjlighet att förstå och uttrycka sig eller kunna lyfta frågor på ett annat sätt än just politiskt, att använda den roll som akademien har. Sedan funderar jag på varför jag sökte just sociologi och inte till exempel Beteendevetenskaplig grundkurs [en kurs som ges vid Linköpings universitet]. Det kändes kanske bara helt naturligt också efter att ha läst en gymnasieutbildning med särskild inriktning på lite liknande ämnen. Men varför jag sedan också höll kvar vid

det kanske blir den stora frågan, när jag ändå blev antagen som doktorand i pedagogik. Jag hade ganska bra koll på den här forskningsmiljön som jag kom in i. Jag kom också in specifikt med en idé och fick välja själv vad jag ville forska om. Det är inte alla som har den möjligheten, många kommer kanske in i projekt och så där. Men jag hade min idé och den handlade väldigt mycket om studenters rättigheter och möjligheter i den utbildningsform som heter yrkeshögskola. Det var någon typ av ”människan kontra systemet” – en rättvisefråga, som formade det här forskningsprojektet, och då landar man ju ganska snabbt i utbildningssociologin. Om man inte är lärare eller didaktiker, och det är ju inte jag. Det var aldrig någon fråga. Vi diskuterade inte ens det, jag och mina handledare, då när jag började 2016. Utan vi bara körde på, för det är liksom den öppenheten som finns i den miljön. Och sedan insåg jag i efterhand att det här ju hör hemma också i ett annat fält. Men som sagt var, grunden är samma som Mattis, den politiska dimensionen och intresset och viljan att göra någonting mer av det.

Jon: Jag hade jobbat några år efter gymnasiet och sedan tipsade min brorsa mig om att ta en kurs i idéhistoria, för jag visste inte vad jag skulle göra. Jag ville kanske plugga någonting, jag visste inte vad, och i idéhistorien så blev jag väldigt förtjust i psykoanalytisk teori, konstigt nog kanske, men det var ju främst det här med överjaget, att överjaget är någon instans som suger åt sig kultur och normativa påbud. Jag fortsatte sedan och tog en kandidat i psykologi, men lite som Josefin beskrev innan så saknade jag i psykologin det här att jag inte fick läsa så mycket om just normer och hur vi anpassar oss och alla de här frågorna som jag blev så förälskad i när jag läste idéhistoria, så på den vägen blev det att jag tog en master i sociologi. Då fick jag grota ner mig i mängder med olika perspektiv och tyckte det var jättespännande, och successivt där under mastern så växte den här tanken fram att man kanske kan söka forskarutbildning. Man kan ju testa i alla fall, och då sökte jag också in på en egen idé om den här bruksorten och vad som händer med den. Så det var min väg in.

Lisa: Så flera av er saknade ett sociologiskt perspektiv, antingen i utbildningen eller i samhällsdebatten, och det var något ni ville ha in. Om ni tänker tillbaka till utbildningen, hur upplevde ni själva sociologiutbildningen, eller det sociologiska perspektivet, i er utbildning?

Johanna: Det var ju väldigt straight forward, det är grundutbildning. Det var inte så mycket problematiserande som färgade grundutbildningen. Men det man kan säga är att när jag kom till SKA [Samhälls- och kulturanalys, ett program vid Linköpings universitet] var det väldigt mycket av det som jag i dag kan identifiera som sociologiska perspektiv i den utbildningen. Det var det här kritiskt ifrågasättande perspektivet, alltså den typen av frågor och teoretiserande. En kritisk undran som fick ett utrymme i den utbildningen, tänker jag.

Mattis: Jag håller med Johanna här jättemycket. Jag tycker också att det var så väldigt påtagligt, det fanns ju ett litet smörgåsbord att välja på när man kom in på SKA, som är explicit tvärvetenskapligt och som har som sin första formulering att inte tala i

termer av discipliner. Men det som blir så otroligt tydligt då när de här kontrasterna kommer upp, och det här knyter nog lite grann an till det som Jon sade precis också, det är ju att det finns perspektiv som tar de här bredare greppen och som ger oss de förklaringarna, som inte intresserar sig så mycket för individer utan för kollektiv och för hela sammanhang. Och så var det för mig också, och jag kände väl någon bit in på SKA att av alla de saker vi gör så är det nästan alltid det som har den här klisterlappen som det står sociologi på som jag tycker är roligast. Så jag läste en master i sociologi i Lund direkt efter min kandidat och då märkte jag väl kanske av att jag var tvärvetenskaplig, jag kände mig inte alls särskilt mycket som en sociolog under tiden jag pluggade sociologi utan då kände jag mig som kusinen från landet ganska ofta. Men det var ändå där att det liksom fanns någonting och jag tror också att många av de här gubbarna, åtminstone några enstaka, kan tala till oss på ett sätt som gör att vi också förstår vår egen position i världen. Jag använder inte Bourdieu särskilt mycket i min forskning i dag, men när jag för första gången verkligen kom i kontakt med Bourdieu så kändes det som om jag verkligen förstod saker om mig själv som jag inte visste om innan. För mig var det Bourdieu, men jag vet att den tendensen finns hos andra människor också, och det är väldigt lockande att få förståelse av sin omvärld på det sättet och förstå sig själv genom den.

Lisa: Hur ser ni på sociologins roll i förhållande till andra ämnen, och i förhållande till det tvärvetenskapliga? Vilka ämnen ligger nära? Vilka finns det kopplingar mellan? Hur kan man tänka tvärvetenskapligt?

Johanna: För mig blir frågan bakvänd. Men det kanske också hänger ihop med att jag känner mig lite som kusinen från landet på den här avdelningen där alla slänger sig med de här namnen på de här teoretikerna och kan det här perfekt, medan jag har grundläggande kunskap om perspektiv. Men jag har också en bredare idé om vad vi kan göra för typ av forskning, att sociologin är extremt väl lämpad att para ihop med så väldigt mycket annat. Men jag tänker på Emanuel och det ni gör på IAS [Institutionen för analytisk sociologi], ni gör sociologi på ett annorlunda sätt än vi på Avdelningen för pedagogik och sociologi. Bara det faktum att jag skrev en sociologisk avhandling utan att det ens var en fråga på en pedagogikavdelning säger så mycket om att det inom många discipliner finns behov av det här övergripande perspektivet. Jag tänker att samtidigt som man värnar om integritet för disciplinen, så kan sociologin också vara en ledstjärna för just tvärvetenskaplighet.

Josefin: Precis som du sade Johanna så gäller det ju sociologin i stort. Men jag är ju också teknik- och vetenskapssociolog, eller STS:are, och då är tvärvetenskapligheten helt inbyggd i vad vi gör, alltid. Jag kan lägga till att jag i det här arbetet med att utvärdera Chalmers JLM-arbete ser hur sociologens blick fungerar väldigt väl även där. Det är ju en analytikers ögon, liksom en bred analytisk kompetens och en bred förståelse av olika epistemologier, olika aktörer och olika organisationer, som man tillgodogjort sig som sociolog och som funkar väldigt bra där.

Jon: Jag har inte varit inne i något tvärvetenskapligt projekt själv, men jag kan tänka lite som Josefin sade med det analytiska. För mig ligger sociologin och balanserar mellan det här konkreta, praktiska och det analytiska eller mellan det praktiska och det filosofiska. Och där tror jag att sociologin kan fylla en viktig roll, att sväva någonstans där mitt emellan och erbjuda lite större perspektiv på saker.

Emanuel: Jag har nog om man ska vara ärlig mer av en tvärvetenskaplig identitet från början än en sociologisk, och det är ju delvis för att jag fram till mastern läste nationalekonomi och statsvetenskap. Samtidigt gillade jag ju de kurser inom nationalekonomi som mjukade upp rationalitetsantagandet och marknadsfokuset, det vill säga de som fokuserade på institutioner och ekonomisk historia och som hade ett helhetsgrepp på samhället. Så i analytisk sociologi är det ju absolut fokus på sociologiska frågor, men det är lika mycket ett ramverk för att försöka förklara strukturer i samhället som för att förstå hur de kan förklaras utifrån mekanismer och processer på mikronivå. Men sedan finns det sociologiska i att man hela tiden har ett medvetande om att sociala processer ofta är relevanta i olika sammanhang, när man försöker förklara någon struktur i samhället. Så det är oftast så att social påverkan eller sociala nätverk har något slags betydelse. Och sedan apropå det ni sade om normer och värderingar och så vidare, så kommer ju sociologi in i allting nästan om man väljer att ha det perspektivet.

Mattis: Som Emanuel så klokt sade, det som jag kände är att om vi erkänner att det sociala spelar roll i nästan alla sammanhang, då blir det ju per definition så att en viktig uppgift för sociologin är just att vara tvärvetenskaplig för att den ska kunna komma in i andra ämnen och discipliner och förklara den vinkeln. Sedan är det klart att det också kan vara olyckligt. Ibland vill jag värja mig just för det där uttrycket ”den sociala dimensionen” eller ”den sociala vinkeln”, att den skulle vara så specifik eller skild från det andra, men i själva verket är det ju så att hur människor gör eller förstår saker tar sig igenom precis allting som påverkar oss, och därför har ju sociologin en roll att fylla precis överallt.

Johanna: Vi håller med varandra om mycket här. Jag skulle vilja haka på Jons kommentar om spelet mellan praktiken och det filosofiska. Jag tänkte på exemplet med socialt arbete i Norrköping, där du är Mattis. Vad skulle socialt arbete som disciplin vara utan sociologins perspektiv på strukturen och makten i samhället? Hur skulle man underbygga den praktik som finns inom socialt arbete utan att kunna ställa de kritiska maktfrågor som sociologin möjliggör på ett annat sätt än många andra discipliner?

Lisa: Johanna och Jon, ni pratar båda om balansen mellan det praktiska och det filosofiska. Josefin, du pratar om sociologens blick eller den sociologiska blicken. Så jag tänker om vi kan utveckla det, vad innebär det att vara sociolog, tycker ni?

Johanna: Jag tänker att det handlar om vilken typ av frågor vi vill ställa. Att vi tillräckligt mycket identifierar oss med rollen som sociolog att vi tackar ja till att vara med i

en intervju om sociologins framtid, även om vi alla helt uppenbart kommer från olika håll. Och då tänker jag att det handlar ganska mycket om vad vi egentligen intresserar oss för, snarare än kanske hur vi gör det eller med vem vi gör det, att det handlar om vilken typ av frågor vi ställer. Så kan jag i alla fall motivera för mig själv varför jag har hamnat här inom sociologin när mitt forskningsfokus så tydligt ligger på utbildning. Men det är för att frågan jag ställer handlar om samhället, makten och människorna, och individen i förhållande till strukturen.

Josefin: För mig handlar det om att dra fram det som verkar vara naturgivet, att det är det vi gör allihop på olika sätt. Vi pekar ut att det finns fenomen som folk tror är oviktiga eller inte socialt skapade av makt på olika sätt, och vi visar att de är socialt skapade och på vilka sätt de är det. Och när jag förmedlar till studenter vad sociologi är återkommer jag till att det är förmågan att växla mellan olika perspektiv. Det är väl Collins och Yearly som pratar om just växlande, jag tycker det är bra. Och att undersöka makt och ojämlikhet tycker jag hör sociologin till, det är kanske inte alla som säger att det gör det men jag tycker det är givet.

Lisa: Inga protester hörs. Hur ser ni på relationen mellan att ha en identitet som sociolog, att se sig som sociolog och själva sociologiämnet?

Mattis: Jag har faktiskt skrivit om det en gång, och då lånade jag ett uttryck av en kollega som sa att jag är en disciplinär oäkting. Och det är klart att det har att göra med SKA-bakgrunden och allt, att det sociologiska föräldraskapet liksom inte är givet då. Men de frågor som går att samlas kring, till exempel det som Josefin precis sade om makt och ojämlikhet, som så stora delar av sociologin är sprungna ur, gör sociologin på sätt och vis tidlös. Därför att även om den ojämlikhet och makt som vi intresserar oss för kan se olika ut i olika tider så finns principen där, att vi intresserar oss för mer än en människa, för konsekvenser och för världen vi lever i. Och det tänker jag på sätt och vis är det som samlar sociologer överallt även när vi inte håller med varandra om vad sociologin är och bör vara eller hur strängt vi väljer att försvara den väldigt smala kärndefinitionen. Det går alldeles utmärkt att betrakta sig som sociolog och vara trygg i den identiteten och ändå helt självklart inse att jag befinner mig i sociologins periferi. Och kanske till och med ser det som en uppgift att dra om den gränsen, göra periferin lite större och mer inkluderande. Det tycker jag också är någonting som vi ser om vi läser oss igenom sociologins teoretiska bidrag kronologiskt på något sätt, hur nästan vartenda bidrag hela tiden också breddar vad sociologi är och med tiden gjort det så otroligt mycket svårare för disciplindogmatikerna där ute som med näbbar och klor har velat försvara en begränsad kanon av sociologiska teoretiker.

Johanna: Jag har funderat jättemycket på det där med min identitet och om jag över huvud taget vill kalla mig sociolog, eller bör kalla mig sociolog, och om vi ens bör fundera över det. När jag började jobba på den här avdelningen, på mitt första avdelningsmöte, fick jag frågan: "Är du pedagog eller är du sociolog?" För att här finns det en ganska

tydlig uppdelning. Sedan kanske den mestadels är rotad i undervisningsstrukturen. Men den finns där. Jag landar någonstans i att jag tänker vägra säga att jag *är* någon disciplin. Men å andra sidan, om man nu ska prata om yrkesidentitetsutveckling, så har jag en jättetydlig yrkesroll som forskare. Jag går omkring med min doktorsring på fingret till exempel. Det här är väldigt mycket av vad jag är. Det spelar en stor roll för min person att jag gör det här. Men jag har absolut ingen lust att sätta en disciplinär titel på det. Sedan inser man att när man ska göra en docentansökan så måste man bestämma sig för en disciplin. Men jag kommer nog helst aldrig vilja kalla mig för något alldeles särskilt, utan snarare kanske prata om vad jag gör för något. Det är nog vad jag har landat i just nu i alla fall för att hantera att jag hela tiden får frågan vad jag är för någonting.

Lisa: Jag som är intresserad av yrkesidentitet måste ju fråga: Till hur stor del är det faktum att ni är sociologer eller forskare en del av er identitet? Hur stor del har jobbet i er identitet eller i er syn på er själva?

Emanuel: Det är ju en väldigt stor del, men då kanske jag mer skulle säga att jag först och främst identifierar mig som forskare, där den sociologiska verktygslådan är en del, mer än att jag identifierar mig som sociolog framför allt annat. Jag har också en nationalekonomisk verktygslåda och en statsvetenskaplig verktygslåda, och det är en del av min identitet att jag försöker bli bra på att veta hur jag ska använda dem, så att säga.

Isa: Först ska jag väl bara säga att jag känner igen mig väldigt mycket i vad Johanna säger. Just det här problemet med att positionera sig själv så starkt. Men om man däremot går in på just det här om hur stark identiteten är kring ens arbete, måste jag säga att den är ändå väldigt stark. Till min stora förtret, ska jag väl säga, för jag har ju ändå i min avhandling drivit linjen ganska hårt att arbete inte ska definiera oss och att det finns mer i livet än arbete. Men samtidigt tänker jag att det handlar så mycket om intresse. Det här är frågor man brinner för, som man är väldigt intresserad av, och på något sätt stänger man aldrig av hjärnan. Så alla intryck man får när man tar in nyheterna och de politiska debatterna är någonting som ständigt påverkar ändå, som gör att man funderar vidare på hur man kan få in de här olika perspektiven i det man arbetar med för tillfället. Så på det sättet ska jag väl säga att det har en väldigt stor inverkan på identiteten och hur man ser på sitt arbete.

Mattis: Kortfattat så tänker jag att hela frågan egentligen bygger på att det finns ett antagande om att vi bara kan vara någon enstaka sak och jag identifierar mig som sociolog, även om jag också vet att många sociologer kanske inte riktigt gör det. Men jag tänker att den identifikationen har ju inte nödvändigtvis ett pris, utan jag kan ju fortfarande identifiera mig som så många andra saker. Alltså, det kan också smaltas av, för inom sociologin ska jag också definieras på något sätt, och då brukar jag säga att jag är vetenskapsociolog eller kunskapsociolog. Men jag har också väldigt mycket gemensamt med forskare som håller på med STS eller genusvetenskap. Ja, och det här

är ju också saker som jag identifierar mig med, på ett ännu bredare plan så identifierar mig så väldigt starkt med den tvärvetenskapliga samhällstradition som dominerar här vid Linköpings universitet. Där tänker jag att det ändå är så att det inte har ett pris, utan det går bra att vara flera saker på en och samma gång. Sedan är det ju självklart att det finns saker som jag inte är, jag betraktar mig inte som antropolog eller pedagog.

Johanna: Om man anlägger ett marxistiskt perspektiv, går det ens att placera in oss som ägnar oss åt det vi gör? Går det ens att förklara det på samma sätt som arbete i många andra situationer? Jag tänker att vi är lite av ett unikum i det att vi har oss själva som verktyg, vår analytiska förmåga, vår nyfikenhet, vårt intresse. Sedan behöver ju inte det påverka hur man tillbringar sin vardag och lever sitt liv. Men jag tänker så här, man behöver ju inte tänka att det är negativt att man är väldigt engagerad i sitt jobb när jobbet är det här. Så tänker jag i alla fall kring mig själv, att jag vill gärna att den här delen av vad jag pysslar med och vad jag ägnar min tid åt ska få vara en stor del av mig själv, för det är här jag gör det jag tycker är viktigt. Mitt jobb här, jag gör det för att förbättra vårt samhälle, understödja förändring eller perspektivrikedom i politiken. Så jag vill att det ska vara en viktig del av den jag är.

Josefin: Jag skrev min avhandling om menstruation. Det föregicks av många års arbete inom mensaktivism. Det är delvis svårt att sära på mitt intresse för menstruation och mitt intresse för sociologi, men det har blivit lättare och lättare med tiden, jag har förstått att jag har ett eget intresse för sociologin som sådan. Det som drivit mig är att öka kunskapsnivån i den här frågan, jag ska fördjupa och göra komplext, göra vetenskap om kunskap och okunskap som finns kring menstruation. Nu när jag kan kalla mig för sociolog och vara doktor i sociologi med stor kunskap i det här ämnet har den identiteten en oerhört viktig roll. Det är inte så mycket i relation till mig som i relation till mensrörelsen, jag är oerhört glad för den sociologiska identiteten som ett verktyg.

Lisa: Hur ser ni på sociologins framtid rent forskningsmässigt? Vilka frågor tror ni kommer att bli stora och vilka förutsättningar finns det att forska sociologiskt?

Josefin: Jag tänker att vi har ett särskilt ansvar, kanske kunskapsociologin allra mest, men sociologer i allmänhet har ett speciellt ansvar för att hantera hur vi förstår vilka kunskaper som räknas. Ja, men alternativa sanningar och *fake news* och så vidare. Vi har där ett särskilt ansvar att göra publik eller engagerad sociologi och sociologi som är folkbildande på ett sätt som jag tycker att vi har tappat, eller som jag tycker vi behöver jobba med aktivt. Och då menar jag kanske inte bara vi som sociologer, utan kanske vi som akademi, eller vi som kulturelit.

Jon: Jag kan haka i det som Josefin pratade om, för jag tänker också att det är viktigt att vi som sociologer blir bättre på den här tredje uppgiften och att göra vår forskning mer tillgänglig, och där tycker jag mig se att det finns två logiker som är liksom lite motsatta. Dels det här internationaliseringsparadigmet, *publish or perish*. Vi blir fler

och fler författare på varje artikel. Vi blir mer instrumentella i det vi gör, där tror jag att vi måste anstränga oss mer för att skriva på svenska till exempel. Skriva mer monografier, ja men den typen av uppgifter tror jag kommer att bli viktiga om vi ska fortsätta att vara relevanta. Det tänker jag mycket på själv, nu är jag ju precis nydisputerad. Jag sitter med något utkast när jag tänker att jag på något sätt måste sprida min forskning på svenska, jag skrev ändå den här monografin om en svensk bruksort på engelska och hur många i bruksorter kommer att ha nytta av den? Så det tror jag vi måste bli bättre på, och där kan jag se en fara i att vi blir mer instrumentella i det vi gör, att vi vill ha vår status och att vi kör på med våra karriärer och tappar något slags förfäste. Det är en farhåga som jag kan ha.

Emanuel: Jag håller med om det Jon säger, och att det kanske behövs incitamentssystem som mer gynnar den tredje uppgiften, att skriva rapporter på svenska. Jag är också med på en annan avdelning, Centrum för kommunstrategiska studier, och där är det tradition att även skriva rapporter på svenska, eftersom vi finansieras delvis av kommunerna. Tanken är just att det ska nå ut till dem som faktiskt kan ha nytta av slutsatserna, men på ett större plan kanske man behöver ändra incitamentsstrukturer. Ur analytiskt sociologiskt perspektiv påverkas vi väldigt mycket av *computational social science*, som handlar om möjligheterna med storskaliga data, digitala data. Jag jobbar mestadels med exempelvis registerdata, och det är ju en typ av datamängd i både storlek och detaljnivå som inte funnits förut och som ger ny möjlighet att svara på nya typer av frågor. Man kan från individnivå spåra vad som händer och sedan koppla det till en större makrostruktur och förklara sociala mekanismer på ett annat sätt än vad man kanske kunde förut.

Mattis: Halva frågan tror jag på sätt och vis är ganska enkel att besvara. Jag tror att sociologin har jättegoda förutsättningar att hänga med i sin tid och att det är rätt enkelt att spekulera i vad som kommer att vara de fortsatt stora frågorna. Det kommer att handla om AI och miljö och teknik i väldigt stor utsträckning. Det är jag rätt säker på, och det är ju helt enkelt för att sociologin studerar sin omvärld, och när omvärlden förändras så förändras objektet som vi intresserar oss för. Det som kanske kan vara lite besvärligt är att förutsättningarna för att studera saker förändras också för att idéer och tankar förändras. Här tycker jag att Josefin säger något jätteviktigt och att Jon och Emanuel också hänger på i hur det kan ta sig uttryck och vad vi kan göra åt det, på ett sätt som jag tror är en otroligt viktig uppgift. I offentligheten, om jag kan uttrycka mig så svepande, har sociologiskt problematiserande och kritiserande av kunskap i alldeles för stor utsträckning sammanblandats med relativiserande. Att förklara varför en sanning uppstår eller hur den uppstår och peka på att det finns sociala aspekter inblandade där som inte är naturgivna eller objektiva är inte samma sak som att säga att kunskap inte är. Det här tror jag är åsikter och tankar som behöver uttryckas mycket mer av dem som kan det och dem som forskar om det. Sociologin har den möjligheten, och där står vi inför en jättestor utmaning. Bruno Latour har uttryckt det så att när fienden packar upp sina vapen står det inbränt i metallen "Made in Criticalland". Det är de postmoderna relativistiska begreppen som vänds emot oss på något sätt.

Lisa: Vilken roll ser ni att sociologin har i samhällsdebatten? Vad kan ett sociologiskt perspektiv bidra med där?

Josefin: Vi kan antingen direkt hantera den här frågan om relativisering eller vilka vapen som motståndarna använder sig av, och fokusera på det, det tror jag sociologer förmår göra. Eller, om vi är med i den offentliga debatten eller om vi är folkbildande, då sker det av sig självt. Vi har kompetensen att komplicera och nyansera. Det är en oerhört viktig del som vi kan bidra med. Och sedan vårt envetna och värdefulla fokus på den ojämlika tillgången till resurser, det är ju något som inte direkt blir mindre relevant tyvärr.

Jon: Jag tänker lite att det finns ett ofullbordat uppdrag inom sociologin. Jag tänker på *Den sociologiska visionen* [bok av C. Wright Mills], och jag tror att Bourdieu hade någon idé också om socioanalys, något begrepp han försökte lansera någon gång, att få människor att se sina individuella problem i ljuset av större samhällseliga strukturer. Det där kan vi nog bli bättre på, framför allt i dag när det ju är väldigt mycket introspektion. Jag är likadan själv, liksom att man tittar inåt. Vi ser ökad psykisk ohälsa, vi pratar väldigt mycket om identitet, men vi kanske är lite sämre på att koppla de här processerna till kulturen vi lever i och de påbud som finns där och de roller som erbjuds oss. Jag har ju förstått att sociologin ser olika ut i olika länder, i en del länder verkar det finnas en typ av intellektuella personer som har en sociologisk bakgrund som tar en mycket mer aktiv plats. Men i Sverige upplever jag att det kanske inte riktigt är så och där tror jag vi kan bli bättre. Vi kan ta upp Bourdieus idé där om socioanalys eller vad han kallar det och försöka bli bättre på att erbjuda nya perspektiv, sätta analytiska begrepp på det vi ser och sprida det. ”Okej, jag tänker så här om mig själv för att de här diskussionerna pågår just nu.”

Emanuel: Jag har en liten alternativ spaning. Jag tänker kring det här med en ökad tvärvetenskaplighet och samarbeten i projekt som på ytan kanske inte låter så sociologiska men där sociologiska perspektiv är relevanta. Då blir det ju en möjlighet att man som sociolog hamnar i debatter i ämnen som inte är traditionellt sociologiska, inte bara klassanalys eller ojämlikhet generellt sett. I mitt vaccinprojekt kanske vi hittar sociala förklaringar till att det är låg social vaccinupptagning i vissa områden och kan kartlägga de processerna. Och i så fall kanske jag hamnar i diskussion med epidemiologer om hur man ska utforma policys om vaccin. Det blir ju en intressant blandning när man inte bara diskuterar med andra i samma fält, utan även med andra forskare som närmar sig frågorna från ett annat håll. Det kan också bli en större spridning i frågor som sociologin ger sig in i.

Johanna: Jag tänker på vilken roll vi har, vilken vill vi ha och vilken kan vi ha? Jag tänkte på det när Jon sade det här med att synliggöra för personer vilka roller som finns att ta och hur man ska tolka sig själv. Sociologin har ju tyvärr en PK-stämpel eller vänsterstämpel, vilket många gånger när vi forskar blir en barriär att komma över. Vi

får förklara vetenskapligheten i det vi gör, framför allt när vi dessutom kommer fram till saker som rimmar väldigt väl med en ideologisk agenda på vänsterkanten. Men jag tänker att i samhällsklimatet och debattklimatet i dag har vi en jätteviktig uppgift att fylla med tanke på att vi har den här möjligheten att lyfta analytiska perspektiv och bredda bilden. Men vi måste också erkänna att vi hamnar i ett fack, till exempel när man bjuder in någon i ett nyhetsprogram som tituleras sociolog eller när man skriver en debattartikel. Nu i dagarna har till exempel SVT gjort en stor granskning av en av våra stora skolkoncerner i Sverige. Och jag tänker: Om jag blev tillfrågad om min syn som forskare kring det här, hur skulle jag kunna uttrycka mig för att det inte bara skulle tolkas som ”vi tycker inte om friskolor”. Det är inte det som är frågan eller målet med att delta i debatten. Men jag vet inte. Jag har ingen lösning på hur man kommer över den där tröskeln. Men jag tänker att vi måste vara extremt medvetna om att vi tolkas utifrån den positionen. Vi används ofta som motsatsen till den ”rationella nationalekonomen”.

Mattis: Jag tänker att mellan det som Jon och Johanna har sagt nu så finns det också någonting som verkligen visar på den här dubbelheten. För å ena sidan tror jag också att vi behöver återvända till en form av vetenskaplig auktoritet, alltså säga att vi har vetenskapliggjort och inte bara problematiserat och kritiserat utan att det faktiskt är slutsatser som följer av etablerade vetenskapliga praktiker. Det kanske också är så att vi ska lyfta Durkheims begrepp sociala fakta igen, för att liksom förstärka vetenskapligheten. Sedan är det ju intressant också, för vi menar ju att sociologin ska välja sida, den ska ju välja den vetenskapliga sidan eller slutsatsens sida, inte den politiska färgens sida. Huruvida det sammanfaller med en vänster- eller högeragenda eller något annat perspektiv spelar ju egentligen ingen roll om det är sociala fakta vi talar om. Det är en form av ansvar som vi inte avkräver annan forskning i samma utsträckning. Med det här sagt så är det ju så att vi jobbar otroligt mycket med idéer, och konsekvenserna av idéer och tankar är väldigt påtagliga och viktiga. Men vi kanske inte bara ska oro oss för de idéer som vi lanserar och som har en politisk slagsida, utan också för dem som betraktas som opolitiska eller för dem som bevarar status quo. Här tänker jag till exempel att när jag explicit vänder mig emot kunskapsrelativism, *fake news* och *fake science*, blir jag ju också en försvarare av status quo, och det är inte alls avsikten. Det finns en fara där i att hela tiden angripa sådant som inte spelar efter reglerna. Därför att vi då blir reglernas försvarare, och jag är inte säker på att det är sociologins uppgift heller. Så då borde vi nog kanske stanna vid vetenskapliggörandet. Men det behöver inte vara opolitiskt, för åsikter och slutsatser kan vara politiska, särskilt när de har med meningsskapande att göra.

Johanna: Jag håller helt med! Om resultatet inte är politiskt, inte har en relevans för politiska ställningstaganden eller utvecklingen av ideologiska linjer, då blir jag besviken. Det intressanta blir hur vi hanterar att alla steg i vår slutledning inte tas med i tolkningen kring det vi vetenskapliggör, att det blir ”snuttifierat”.

Lisa: Jag tänker att vi kan dröja oss kvar vid det du var inne på Johanna, olika föreställningar, eller fördomar kanske, som finns mot sociologer. Att vi har en stark vänsteragenda som vi vill föra fram till varje pris. Vill ni säga något mer om den fördomen, eller finns det andra fördomar som ni har stött på eller andra bilder av vad sociologi är eller hur sociologer är?

Johanna: Ja, den här fördomen om att vi namedroppar hela tiden, till exempel. Fördomar kan ju vara sanna också, vi har namedroppat en hel del i dag.

Lisa: Vi lever upp till detta, ja. Finns det någon annan?

Jon: Kanske att vi översociologiserar, att vi tänker att allt har med sociala aspekter att göra. Men personligen så tänker jag ju inte alls så, jag tänker att det är olika analysnivåer och även om vi kan lokalisera en viss typ av lidande till en viss typ av kemisk substans i våra hjärnor så innebär det fortfarande att vi på ett samhälleligt plan med den kunskapen kan se oss själva på nya sätt, och det där i sig är sociologiskt intressant. Jag kan uppleva att det är en fördom att vi översociologiserar precis allt när vi egentligen bara betraktar saker ur olika perspektiv och på olika analysnivåer.

Mattis: Jag kan inte låta bli att komplicera det, och det kanske är talande för ditt argument Jon, för jag är väl kanske inne på det här spåret att det inte finns någonting som inte är socialt därför att jag på samma sätt accepterar att det kanske inte finns någonting som inte är naturligt liksom. I det ifrågasätter jag ju själva dikotomin mellan begreppen. Men om sociologin hade en självklar plats i undervisning även för barn tror jag att de sociologiska självklarheterna skulle kunna få samma roll som de biologiska självklarheterna.

Lisa: Avslutningsvis, hur vill ni jobba med sociologin framöver, i forskning, undervisning och den tredje uppgiften?

Mattis: Jag har en liten käpphäst som jag brukar hamra in i nästan alla sammanhang, oavsett om jag undervisar studenter som tar sin första poäng eller om jag skriver själv, och det är teorigenerering. Det låter alltid så kaxigt och som om man föreställer sig att nu ska jag bli eller undervisa fram nästa Bourdieu här, nästa fullständiga teori. Men jag tror att häri ligger någonting som är viktigt som ibland faller bort, som ibland betraktas som något slags storhetsvansinne. Vi måste teorigenerera och det vill jag fortsätta att göra och jag vill slå ett slag för det även i undervisningen, att våga omförhandla och omtolka de begrepp med vilka vi gör vetenskapen eftersom vårt studieobjekt inte står still.

Johanna: Jag vill fortsätta att göra kritisk forskning, vara aktivistisk och ha ett explicit mål att påverka den bredare kontext som jag beforskar, som är det svenska utbildningssystemet och i förlängningen människors roll i samhället. Jag vill kritiskt aktivistiskt

arbeta med min forskning och hoppas kunna få reell påverkansmöjlighet. Och det är som Josefin sade, att en titel som någonting, doktor eller lektor, eller kanske till och med docent eller någon gång professor, ger oss den möjligheten, så det kommer jag att kämpa för att kunna göra.

Emmanuel: Som kvantitativ forskare och analytisk sociolog ser jag framför mig att med de här nya datamöjligheterna så blir det mer fokus på att pröva teorier med storskaliga data och att också pröva och komma fram till policyrelevanta slutsatser, och att möjligheterna för detta ökar inom sociologiska frågor. Exempelvis har nyligen kollegor till mig här på IAS hamnat i medierna sedan de gjort simuleringar över effekter av skolnedläggningar, ifall det minskar segregationen eller inte. På ett sätt är det klassisk sociologi. Men förr i tiden kanske det oftare var nationalekonomer som hamnade i medierna, för de fokuserar väldigt mycket på implementering av forskningsresultat. Jag hoppas kanske att det blir något policyrelevant från vaccinprojektet som jag håller på med just nu, att kolla i storskalig skala vad som påverkar olika strukturer kring vaccinnupptagning. Sammanfattningsvis tror jag att de nya datamöjligheterna ökar förutsättningarna att pröva teorier i stor skala och att komma fram till policyrelevanta slutsatser i sociologiska frågor.

Isa: Självklart har man det här lite större greppet att man vill påverka reellt, men nu har jag återigen hamnat i en medicinsk kontext, så just nu känner jag att mitt största fokus är att bredda perspektiven, både när det gäller forskningen och undervisningen, att få in sociala förklaringsmodeller och få folk att tänka bredare, djupare, större och inte fastna i väldigt snäva medicinska förklaringar.

Jon: Om jag bara tänker utifrån mig själv, så vill jag nog slå ett slag för mer etnografi och etnografiska observationer inom sociologin. De blir ju alltmer sällsynta upplever jag, men jag tycker de är nog så viktiga. Just att jämföra policy med praktik, till exempel, att få en känsla för människors vardag, oavsett om det är något arbetsmarknadsprojekt någonstans eller om det är inom någon hightech-organisation. Den typen av studier tycker jag alltid är väldigt intressanta att läsa, nästan oavsett vad de handlar om. Jag tycker att etnografien hör sociologin till på något sätt och är viktig. Vad gäller principer så har jag väl egentligen bara som egen princip att försöka vara nyfiken, och jag tycker att den här frågan är bra som vissa doktorander får på disputationen: ”Finns det någonting som förvånade dig när du gjorde den här studien?” Den tanken tror jag är viktig att ha med sig som forskare, att alltid vara öppen för att se saker på andra sätt och det som Isa sade kring att bredda perspektiv. Det är väl min sociologiska vision eller vad man nu ska kalla det.

Josefin: Jag vill överhuvudtaget jobba mer samverkande, mer tillämpande och mer populärvetenskapligt. Och så ser jag verkligen fram emot att samarbeta mer. Som doktorand var jag liksom för ensam, även om det verkligen på många sätt är en kollektiv process. Jag vill jobba i grupper: där man kan komplettera, stötta och stärka varandra

på jämlika villkor, ur olika perspektiv. Vad gäller undervisning ser jag fram emot att undervisa för studenter på Chalmers om genus och teknik. Vi kommer ”de-scripta” mensskydd ihop, hur kul är inte det?

Lisa: Vill ni säga någonting mer om hur ni tänker er att er roll i undervisningen ska vara framöver? Både i vilken utsträckning ni vill undervisa och om ni har någon hjärtefråga kring undervisning i sociologi.

Johanna: Jag säger som jag alltid har sagt, jag vill absolut inte sluta undervisa. Och jobbar man på Linköpings universitet så undervisar man, vi har noll forskning i tjänst här som standard. Apropå det här tvärvetenskapliga vill jag bidra med det sociologiska perspektivet utanför de undervisningsmiljöer där vi traditionellt sett tänker oss att sociologin hör hemma. Vi har våra fristående kurser och vi har våra mastersprogram, men jag ser ju kanske att jag i min roll som utbildnings sociolog och tack vare att jag har en doktorstitel i pedagogik kommer att kunna motivera varför jag kan och bör vara en del av lärarprogrammen. Jag blev så glad när vi sade att sociologin kanske ska vara en del av det vi lär unga barn. Första steget är kanske att lärare har en egen sociologiskt grundad blick på både sin egen verksamhet och det samhälle som de här barnen som de undervisar lever i. Jag kommer att försöka brinna för att få ta plats och tolka examensmålen inom lärarutbildningarna ur ett perspektiv där sociologin får ta plats. Det är väl det som jag tänker att jag kan bistå med för att bredda relevansen för de teorier som vi känner oss hemma i, den kanon som vi känner att vi ändå har, att den blir tillämplig och användbar även inom utbildningsvetenskapens undervisningspraktiker.

Mattis: Ett så himla bra svar, som jag håller med om. Jag uppskattar undervisningen, jag tycker den är rolig och meningsfull. Sedan är det klart att det blir repris för att det är samma teoretiker, Durkheim ska ingenstans. Men jag uppskattar väldigt mötena med studenterna där jag känner att vi hjälper dem att vetenskapliggöra det sociala, att lära dem att förstå att det är skillnad på att tycka och veta och det går alldeles utmärkt att veta fel. Men då ska du veta fel av rätt anledning, och de anledningarna, hur vi underbygger våra slutsatser och hur vi drar slutsatser om människors positioner, det tycker jag är meningsfullt. Däri ligger kanske det viktigaste för mig, sedan om det sker genom att jag lär socionomer att de ska fatta beslut i sitt framtida yrkesliv på rätt grunder, om det är att någon vill kunna bygga bättre argument för sin aktivism eller om det är någon som vill forska vidare och drivas av samma typ av nyfikenhet på samhället, det rör mig lite mindre om sanningen ska fram. Men just det att få lära ut vetenskapliggörandet av det sociala och kulturella tycker jag är viktigt och meningsfullt.

Lisa Ferm

Universitetslektor vid avdelningen för pedagogisk och sociologi, Linköpings universitet
581 83 Linköping
Lisa.ferm@liu.se